

Yaşlılık İnancı ve Yaşlılık İnancını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi

An Investigation of the Belief About Old Age and Factors Affecting the Belief About Old Age

Şenay Öztürk¹, Yalçın Kanbay², Meryem Fırat³, Aysun Akçam⁴, Burcu Demir⁵¹Maltepe Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye²Artvin Çoruh Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Artvin, Türkiye³Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Erzincan, Türkiye⁴Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kırşehir, Türkiye⁵Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Ağrı, Türkiye**Amaç:** Bu çalışma ile bireylerin yaşlılık inançları ve etkileyen etmenlerin incelenmesi amaçlanmıştır.**Gereç ve Yöntemler:** Tanımlayıcı olarak planlanan bu çalışma 2018 yılında Artvin, Ağrı ve Erzincan illerinde yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini 1180 kişi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak "Kişisel bilgi formu" ve "Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği" kullanılmıştır.**Bulgular:** Bu çalışmanın bulgularına göre; örneklemin Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği (LYİÖ) puan ortalaması 76,6 ± 0,500 olarak bulundu. Kadımların LYİÖ puan ortalaması erkeklerinkine benzerdir (p>0,05). Bekârlar evlilerden, geniş aile ve diğer aile tipine sahip olanlar çekirdek aileye sahip olanlardan, ilçe ve şehirde yaşayanlar köyde yaşayanlardan daha olumlu yaşlılık inancına sahiptirler (p<0,05). Ayrıca şu an yaşlıyla yaşayanlar yaşamayanlardan, yaşlı bir bireyle yaşamayı isteyenler istemeyenlerden ve huzur evi ziyareti yapmış olanlar yapmamış olanlardan daha olumlu yaşlılık inancına sahiptirler (p<0,05). Bunlara ek olarak yaş artarken yaşlılık inancı olumsuz yönde artarken; ekonomik durum, eğitim durumu, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu artarken yaşlılık inancı da olumlu yönde artmaktadır. Yaşlılık inancı; cinsiyete ve daha önce yaşlıyla yaşamış olma durumuna göre ise farklılık göstermemektedir (p>0,05).**Sonuç:** Bu çalışmanın sonucuna göre alınan puanlar yaşlılığa yönelik düşük düzeyde olumsuz inançların olduğunu göstermektedir. Ancak yaşlılar ile yakın ilişki içinde olmak yaşlılığa yönelik olan inançları pozitif yönde etkilemektedir. Bireyin kendi yaşı ilerledikçe yaşlılığa yönelik inançları negatif olarak etkilenmektedir. Eğitim düzeyinin artması, yaşlılarla beraber vakit geçirme, sosyo-ekonomik düzeyin iyi olması yaşlıya verilen önemin de artması açısından anlam teşkil etmektedir.**Anahtar kelimeler:** Yaşlı, yaşlılık, yaşlılık inancı**Aim:** The purpose of this study is to examine the factors affecting the belief about senility.**Material and Methods:** This descriptive study was carried out in Artvin, Ağrı, and Erzincan in 2018. The sample of the study consists of 1180 individuals. The "Personal information form" and "Lomaşen senility belief scale" were used as data collection tools.**Results:** According to the findings of this study, the average score of the Lomaşen Senility Belief Scale (LSBS) is 76.6 ± 0.500. The women's average score of the LSBS is similar to that of men (p>0.05). Single people have more positive old age beliefs than those who are married, who have extended family and other family types than who have nuclear families, who live in towns and cities than who live in villages (p<0.05). In addition, those who do not live with the elderly, who do not want to live with an elderly person, and who has visited a nursing home have more positive old age beliefs than those who have not (p<0.05). In addition, belief in old age increases negatively as age increases; while economic status, educational status, maternal education level, and father's education level increase, belief in old age increases positively. Belief in old age does not differ according to gender and the status of having lived with the elderly before (p>0.05).**Conclusions:** The scores obtained according to the results of this study show a low level of negative beliefs about old age. However, being in a relationship with the elderly positively affects beliefs about old age. As individuals get older, their beliefs about old age are negatively affected. Increasing education level, spending time with the elderly, having a good socio-economic status is meaningful in terms of the increase in the importance given to the elderly.**Keywords:** Older adult, old age, belief about old age**Sorumlu Yazar / Corresponding Author:** Şenay Öztürk¹**E-posta / E-mail:** senayakpinar@gmail.com**Adres / Address:** Maltepe Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu, Marmara Eğitim Köyü, İstanbul, Türkiye**Telefon / Phone:** +90 216 626 10 50 - 2170**Geliş Tarihi / Received:** 04.09.2020 **Kabul Tarihi / Accepted:** 30.12.2020

GİRİŞ

Yaşlanma her canlının doğumundan ölümüne kadar devam eden doğal ve kaçınılmaz bir değişim sürecidir. İnsanın fizyolojik süreci göz önünde bulundurulduğunda yirmili yaşlara kadar sürekli bir ilerleme göstermekte, devam eden süreçte durağanlık ve gerileme ile devam etmektedir. Psikososyal açıdan bakıldığında ise özellikle Erickson'a göre insan yaşamının sekiz evresi vardır ve her bir evre bir öncekinden etkilenerek gelişimini sürdürmektedir. İnsan doğumundan ölümüne kadar sürekli bir değişim ve gelişim özelliği göstermektedir. Tabii ki özellikle yetişkinlik döneminin verimli evresinden sonra durağanlık ve gerileme evreleri de gelişim sürecinin önemli bir bölümü olarak ele alınmaktadır (1,2).

Yaşlılığa yönelik tutumlar genellikle genç olmanın yaşlılığa tercih edilmesi gibi konuları kapsarken, inançlar ise; yaşlı bireylerin hasta, ters, aksi, bunak oldukları gibi tanımlamaları içermektedir. Yaşlılığa ilişkin inançlar, tutumlar ve ön yargılar yaşlı bireylere yönelik davranışları etkileyen en önemli unsurlardır (3, 4). Geçmiş dönemlerde yaşlıların bilgelik ve deneyimleri ile topluma zenginlik kattıkları kabul edilmekteyken, günümüzde yaşlı kişiler çoğu zaman bakıma muhtaç, yalnız, mutsuz, birçok alanda işlevlerini kaybeden kişi olarak algılanmaktadır (5). Yaşlılığın fiziksel, bilişsel ve sosyal ilişkilerdeki kayıplarının daha fazla gündeme getirilmesiyle, yaşlılıkla ilgili olumlu görüşler yerini olumsuzluklara bırakmış, yaşlılık hastalık ve düşüş dönemi olarak görülmeğe başlamıştır. Bu durumun değişmesine neden olan etkenler arasında gençlik dönemine daha fazla dikkat çekilip önem verilmesi, emekliliğe bağlı rol ve statü kaybı, yaşlıların devletin desteğine daha fazla ihtiyaç duyulması sayılabilir (1).

Yaşlılara yönelik inanç ve tutumlar, toplumsal bütünleşmeden, yaşlılara sunulan hizmetlere kadar birçok konuyu etkilemektedir. Bu nedenle farklı yaş gruplarından bireylerin

yaşlılığa yükledikleri anlam önemli bir konu haline gelmiştir. Günümüzdeki modernleşmeye bağlı olarak yaşlı bireyler yaşam tarzlarında ve toplumsal konularında birtakım değişiklikler yaşamıştır. Teknolojik değişimlerdeki hızlı ilerleme yaşlılığın farklı bir rol kazanmasına yol açmaktadır. Geleneksel toplumlarda bilgileri ve deneyimlerinden faydalanılan yaşlı bireyler toplumsal saygınlıklarını korurken, modern toplumlarda yaşlı bireyin saygınlığı bir nevi tehdit altındadır. Bu durum yaşlıların sosyal ve biyolojik bütünlüğünü etkilemektedir. Gerontoloji literatüründe geçen ilişki azaltımı kuramına göre; ileri yaşlardaki insanların gitgide toplumsal ilişkilerden ve günlük aktivitelerden çekildikleri ve bu tür davranmanın da "normal" olduğu düşüncesine sahip oldukları ifade edilmektedir. Modernleşmenin hızına yetişemeyen yaşlı bireylere "modası geçmiş" gözüyle bakılmakta, "yaşlısın, otur evinde gelinlerin kızların torunların hizmet etsin sana" gibi bir anlayışla yaklaşılmakta olduğu belirtilmektedir. Bu anlayış yaşlılığın eskime, acizlik ve yardıma muhtaç olmakla eşdeğer olduğu ön kabulünü de ortaya çıkaran önemli bir durumdur (6). Bireyin belli bir yasa geldiğinde emekli olması, aktif yaşamdan çekilmesi, sosyal ilişkilerinin azalması, olması gereken doğal süreçler olarak görülür. Emeklilik yaşının 65 olması ve toplumda emekliliğinin yaşlılık olarak adlandırılması da bu bilgilere destek vermektedir. Ancak Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan son açıklamalara göre yaşama süresinin uzaması ve dünyadaki yaşlı nüfusun artmasına bağlı olarak 80-99 yaş aralığı "yaşlı" 65-79 yaş aralığı ise "orta yaş" olarak tanımlanmaktadır (7).

Yaşlılığa karşı geliştirilen inanç ve tutumlar toplumsal ve kültürel ilişki ve anlayışımızla oluşturduğumuz bakış açısıyla şekillenmektedir. Son yıllarda sosyal ve kültürel değerlerin yaşlılık üzerine etkilerini inceleyen birçok çalışmaya rastlamak mümkündür (8, 9, 10, 11, 12, 13). Yaşamın her bir evresinde olduğu gibi yaşlılıkta da

toplumsal ve kültürel etmenlerin önemli rol oynadığı gerçektir. Yaşlılığı günlük yaşam aktivitelerinin ve kişilerarası ilişkilerin azaltılması olarak algılayan bireylerin biyopsikososyal bütünlüklerinin bundan olumsuz olarak etkilendiği gözlemlenmektedir. İleri yaşlarda yaşlıların giderek yaşamdan, günlük aktivitelerden ve toplumsal ilişkilerden kendilerini çektikleri ve bu davranışların 'normal' olarak algılandığı vurgulanmıştır. Bu şekilde düşünen toplumlardaki yaşlılarda, başta ruhsal ve sosyal problemler olmak üzere pek çok sağlık sorunlarının oluştuğu bildirilmektedir (14).

Dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de yaşlı nüfus oranının diğer yaş gruplarına göre hızla arttığı görülmektedir. Dünya nüfusunun %9,3'ünü yaşlı nüfus oluştururken, ülkemizde yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2014 yılında %8, 2019 yılında ise bu oranın %9,1 olduğu bildirilmiştir. Çalışma çağındaki 100 kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranı, 2014 yılında %11,8 iken 2019 yılında %13,4'e yükseldiği görülmektedir (15). Yaşlı bireylerin toplam nüfus içindeki sayısının ve oranının artması, yaşlılığın, modern toplumun önemli bir sorunsalı olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır (16). Gelişen teknolojiyle beraber bireylerin yaşam süresinin artması, çok sayıda sağlık sorununun ve bakıma muhtaçlık sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır (17). Bu durumda olan yaşlılar, fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik anlamda başkalarına bağımlı hale gelmeye başlamıştır. Bu durum toplum üyelerinin yaşlılığa bakışını ve yaşlılara yönelik tutum ve davranışlarını da etkilemektedir (18).

Yaşlılara yönelik olumsuz veya ön yargılı tutumlar genellikle yaşlı ile birlikte zaman geçirmek istememe, iletişime girmekten kaçınma gibi negatif tavır ve faaliyetler ile birlikte, birçok davranıştan oluşmaktadır. Modernleşmenin bir gereği gibi görülen çekirdek ailenin yaygınlaşması ile beraber yaşlı kuşak kendine bu çekirdek aile içerisinde neredeyse yer bulamamaktadır. Bu durum yaşlı

bireyin dışlanması ve giderek yalnızlaşmasını beraberinde getirmektedir. Özellikle yaşlılıkla beraber kronik hastalıklardaki artış, yatağa bağımlı ve başkasının bakımına muhtaç hale gelme gibi durumlar yaşlının yalnızlık, güçsüzlük, depresyon ve yalnız ölmekten korkma gibi bir takım ruhsal problemleri yaşamasına neden olmaktadır (19,20).

Günümüzde teknoloji, tıp kültür ve diğer birçok alandaki değişimler sadece gençleri ve belli başlı kurumları değil; aynı zamanda yaşlıların kendilerini de etkilemiş ve değiştirmiş durumdadır. Sağlıklı ve zinde yaşamın özendirilerek yaygınlaşmaya başlaması, tıp biliminin ilerlemesi ve hatta kitle iletişim araçlarının ve tüketim sektörlerinin gelişmesiyle birlikte, yaşlılar eskiye nazaran değişime daha açık hâle gelmişlerdir. Yaşlıların dış görünüşlerinde, giyim tarzlarında, tüketim maddelerinde birçok değişiklik gözlemlenmektedir (10).

Çağımızda yaşanan bu hızlı ve çok yönlü değişimler genç ve dinamik değerleri daha baskın hale getirmektedir. Yaşamın her alanında, üretimde ve diğer faaliyetlerde gençlik, dinamiklik gibi değerler ön plana çıkarılmaktadır. Bu şekilde gençliğe ve dinamikliğe verilen değer arttığı için yaşlılara yüklenen anlamlar ise farklılaşmaya başlamaktadır. Toplumsal olarak yaşlıya ve yaşlılığa karşı olumsuz tutumlar geliştirilmeye başlanmaktadır. Yaşlılığı genellikle bağımlılık ve hastalık dönemi olarak anlamlandırmaya yol açmaktadır (10).

Yapılan çalışmalarda insanların yaşlanma ile ilgili birçok önyargısının olduğu yaşlıların büyük bir kısmının sağlık problemleri olan, fiziksel ve zihinsel yönden zayıflama yaşayan, yalnız, ekonomik açıdan zorluk içinde olan bireyler olduğuna inanıldığı belirtilmektedir (9, 21, 22).

İnsanlar yaşlanmaya bağlı olarak özgürlüklerinin kısıtlanacağı ve pek çok zorluk yaşayacakları düşüncesindedirler. Bu durum

insanların yaşlanmaya karşı olumsuz tutum beslemelerine neden olmaktadır. Yaşlanmaya karşı oluşan olumsuz tutumların, sağlık bakımı veren çeşitli meslek elemanları tarafından da benimsendiği yapılan çalışmalarda belirtilmektedir. Lookinland ve Anson (2008) yaptıkları bir çalışmada öğrenciler ve bakım verenlerin yaşlı hastaları tanımlarken alaycı bir terim olan “aciz kimse” terimini kullandıklarını, hemşirelerin ise büyük çoğunluğunun yaşlı hastalar yerine genç hastalarla çalışmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir (23, 24).

Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir araştırmaya göre, dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre yaşlanma ve yaşlılığa yönelik daha olumlu düşünce ve görüşlere sahip olduklarını ve gençlerin yaşlıları geçmişleriyle sınırlanmış ve tatsız kişiler olarak tanımladıkları bulunmuştur (24). Adıbelli ve arkadaşları tarafından hemşirelik öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada ise öğrencilerin genel olarak yaşlılığa ilişkin görüşlerinin negatif, yaşlılara karşı tutumlarının pozitif olduğu bulunmuştur. (25). Özdemir ve arkadaşları tarafından 2005 yılında yapılan çalışmada da çalışmaya katılan bireylerin çoğunun yaşlılığı, hasta olma, bağımlı olma ve yalnızlık gibi ifadelerle tanımladığı saptanmıştır (26). Yaşlı bireylerin de kendilerine yüklenen bu olumsuz özellikleri içselleştirerek yaşamlarına yansıtmaları ve günlük ihtiyaçların karşılanmasında bir başkasına bağımlı olma korkularının yaşam kalitelerini olumsuz olarak etkilemesine yol açmaktadır. Aynı zamanda, toplumun algısı yaşlı bireyin yaşamında belli sınırlılıklar oluşturarak, yalnızlık duygusu yaşamasına ve kendi kabuğuna çekilmesine yol açarak bireyin yaşam doyumunu olumsuz etkileyen faktörler arasında sayılabilir (9).

Verilen bilgiler ışığında toplumumuzda da yaşlı olarak; bakıma muhtaç, olumsuz fiziksel ve ruhsal yönden güçsüzlüklerin olduğu, huysuz bireyler akla gelebilmektedir. Genellikle yaşlanma sürecinin olumlu yönleri ihmal

edilmekte ve yaşlılık ile ilgili olumsuzluklar ön plana çıkarılarak sağlıklı yaşlanma süreci geçiren bireyler göz önünde bulundurulmamaktadır. Bunların sonucu olarak da yaşlıların bağımlı ve öznel olarak mutsuz, ruhsal olarak bazı sorunlar yaşamaları kaçınılmaz olmaktadır. Yaşlılığa yönelik olumlu inançların olması toplumun sağlıklı yaş almaya verdiği önemi de olumlu olarak etkileyebileceği düşünülmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırmanın Tipi: Araştırma tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman: Bu çalışma Ekim-Aralık 2018 döneminde Artvin, Ağrı ve Erzincan illerinde yürütülmüştür.

Evren ve Örneklem: Çalışmanın evrenini çalışmanın yürütüldüğü iller olan Artvin, Ağrı ve Erzincan illerinde okuma yazma bilen, ruh sağlığı yerinde ve 18 yaş üstü olan bireyler oluşturmuştur. Çalışmada örneklem hesabına başvurulmamış, 1212 kişiye ulaşılmış ancak soru formlarına eksik cevaplar veren kişiler olması sebebi ile çalışmanın örnekleme 1180 kişiden oluşmuştur.

Verilerin Toplanması: Klinik Araştırmalar Etik kurulundan etik izin; katılımcılardan yazılı bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Çalışmanın verileri araştırmacılar tarafından “Kartopu Örneklem Yöntemi” ile toplanmıştır. Veriler toplanırken araştırmacılar tarafından formlar yakın çevrelerine dağıtılmış ve bu kişilerin ulaşabildikleri kişilere formları ulaştırması istenmiştir.

Veri Toplama Araçları: Çalışmanın veri toplama aşamasında “Kişisel bilgi formu” ve “Lomaşen Yaşlılık İnanc Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu: Yaşlılığa yönelik inançları etkileyebileceği düşünülen kişisel özellikler ile ilgili soruların bulunduğu tanımlayıcı bilgileri içeren formdur.

Lomaşen Yaşlılık İnancı Ölçeği: Kanbay ve arkadaşları tarafından 2019 yılında geliştirilen “Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği” 25 maddeden oluşmakta olup, yaşlılık inancına yönelik toplam varyansın 53,4’ünü açıklayabilmektedir. Ölçeğin Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,91 olarak hesaplanmış olup bu değer yüksek güvenilirliği ifade etmektedir. 5’li likert tipte olan ölçeğin toplam puanı bütün maddelerin toplanmasıyla elde edilmektedir. Ölçeğin genelinden alınabilecek toplam puan 25 ile 125 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanın artması yaşlılığa yönelik olumsuz inançların da artması anlamına gelmektedir. Ayrıca ölçekten 75 üstü puan alınması yaşlılığa yönelik olumsuz inancın baskın olduğu 75 puan altı alınması yaşlılığa yönelik olumlu inancın daha baskın olduğunu düşündürülebilir. Çalışmalarda ölçeğin alt boyutları ayrı ayrı değerlendirilmesine gerek bulunmamaktadır bu nedenle çalışmalarında yüksek düzeyde geçerlilik ve güvenilirlik isteyen araştırmacılara geliştirilmiş olan Lomaşen yaşlılık inanç ölçeğinin toplam puanı üzerinden işlem yapmaları önerilmektedir (27). Bu çalışmada ölçeğin ortalama puanı $76,6 \pm 0,50$ puan ve Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,91 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi: Çalışmanın verileri SPSS 23 ortamında çözümlenmiştir. Tanımlayıcı istatistikler olarak sayı, ortalama ve yüzde kullanılmıştır. Farkların aranmasında t testi, varyans analizi (ileri analiz olarak ise Tukey testi) ve Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. İlişkilerin belirlenmesinde ise Pearson Korelasyon analizi ve Cramer V kullanılmıştır. Korelasyon analizi için $r=0$ ilişki yok, $r=0,01-0,29$ düşük düzeyde ilişki, $r=0,30-0,70$ orta düzey ilişki, $r=0,71-0,99$ yüksek ilişki ve $r=1$ ise mükemmel ilişki şeklinde değerlendirilmiştir (28).

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırma Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 17.09.2018 tarihinde 2018-E.14721 karar numaralı etik kurul onayı

alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan ise bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Helsinki Deklerasyonu Prensiplerine uyulmuştur.

BULGULAR

Kadınların Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği puan ortalaması $76,8 \pm ,652$ puan erkeklerin ise $76,4 \pm ,781$ puan olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamsızdır ($p>0,05$). Kadınlar ile erkekler yaşlılık inancı bakımından birbirine benzer özellik göstermektedir. Evli olanların Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği puan ortalaması $79,8 \pm ,936$ puanken bekâr olanların puan ortalaması $75,4 \pm ,586$ puan olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,001$). Evli bireylerin yaşlılık inançları bekârlara göre daha olumsuzdur. Çekirdek aileye sahip bireylerin Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği puan ortalaması $77,4 \pm ,583$ puan, geniş aileye sahip olanların $73,9 \pm 1,001$ puan ve diğer aile tipine (boşanmış, parçalanmış vb.) sahip olanların ise $74,9 \pm 2,781$ puan olup çekirdek aile tipine sahip olanların puan ortalamaları diğerlerinininkinden anlamlı derecede yüksektir ($p<0,05$). Çekirdek aile tipine sahip bireylerin yaşlılık inançları geniş ve diğer aile tipine sahip olanlardan daha olumsuzdur. Köyde yaşayanların Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği puan ortalaması $79,1 \pm 0,901$ puan, ilçede yaşayanların $74,4 \pm 1,960$ puan ve şehirde yaşayanların $75,9 \pm 0,618$ puan olup köyde yaşayanların puan ortalamaları ilçe ve şehirde yaşayanlardan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksektir ($p<0,05$). Bu bulguya göre köyde yaşayanlar, ilçe ve şehirde yaşayanlara göre daha olumsuz yaşlılık inançlarına sahiptirler (Tablo I).

Daha önce yaşlıyla yaşamış olanların, Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği puan ortalaması $76,8 \pm 0,640$ puan iken yaşlıyla yaşamamış olanların puan ortalaması $76,4 \pm 0,793$ puandır, Aradaki farkın istatistiksel olarak anlamsız olduğu belirlenmiştir ($p>0,05$). Şu an yaşlıyla yaşayan grubun puan ortalaması

Tablo I. Bazı demografik özelliklere göre Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği puan ortalamalarına ait farklar (n=1180)

Değişken		n	%	X	Ss	Test/p
Cinsiyet	Kadın	699	59,2	76,8	,652	t:,418
	Erkek	481	40,8	76,4	,781	p>0,05
*Medeni Durum	Evli	329	27,9	79,8	,936	t:4,052
	Bekâr	851	72,1	75,4	,586	p<0,001
**Aile Tipi	^a Çekirdek aile	891	75,5	77,4	,583	Kw:9,736 p<0,05
	^b Geniş aile	242	20,5	73,9	1,001	
	^b Diğer	47	4,0	74,9	2,781	
**Yaşadığı yer	^c Köy	280	23,7	79,1	,901	F:4,347 p<0,05
	^d İlçe	99	8,4	74,4	1,960	
	^d Şehir	801	67,9	75,9	,618	

*p<0,05, **p<0,001, a>b, c>d

73,8±1,041 puan iken şu an yaşlıyla yaşama durumu olmayanların 77,4 ± 0,568 puan olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Bu bulguya göre şu an yaşlı bireyle yaşayanların yaşlılık inançları yaşlı bir bireyle yaşamayan bireylere göre daha olumludur. Yaşlı bir bireyle yaşamayı isteyenlerin Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği puan ortalaması 75,5 ± 0,664 puan, yaşlı bireyle yaşamak istemeyenlerin ise 78,0 ± 0,756 puan olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Yaşlı bir bireyle yaşamayı isteyen bireylerin yaşlılık

inançları diğerlerine göre daha olumludur. Huzur evi ziyareti yapmış olanların ölçek puan ortalaması 73,4 ± 1,063 puan, yapmamış olanların ise 77,8 ± 0,555 puan olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,001) (Tablo II) .

Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği ile çeşitli değişkenlerin ilişkisi incelendiğinde yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, anne eğitimi ve baba eğitimi gibi değişkenlerin yaşlılık inancı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Yaş ile Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği arasında pozitif

Tablo II. Yaşlılıkla ilgili özelliklere göre Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği puan ortalamalarına ait farklar (n:1180)

Değişken		n	%	X	Ss	Test/p
Daha önce yaşlıyla yaşama durumu	Evet	660	55,9	76,8	,640	t:,434
	Hayır	520	44,1	76,4	,793	p>0,05
*Şu an yaşlıyla yaşama durumu	Evet	274	23,2	73,8	1,041	t:-3,070
	Hayır	906	76,8	77,4	,568	p<0,05
*Yaşlıyla yaşamayı isteme durumu	Evet	656	55,6	75,5	,664	t:-2,501
	Hayır	524	44,4	78,0	,756	p<0,05
**Huzur evi ziyareti yapma durumu	Evet	322	27,3	73,4	1,063	t:-3,985
	Hayır	858	72,7	77,8	,555	p<,001

*p<0,05, **p<0,001

Tablo III. Lomaşen yaşlılık inanç ölçeğinin bazı değişkenlerle ilişkisi

Değişken	n	r / Φ	p
^a Yaş		,088	,003
^b Ekonomik durum		-,153	,000
^b Eğitim durumu	1180	-,117	,000
^b Anne eğitimi		-,173	,000
^b Baba eğitimi		-,164	,000

- a. Örneklemin yaş ortalaması $29,5 \pm 0,321$ olarak hesaplanmıştır.
- b. Cramer V (Φ) katsayısı hesaplanmıştır (Ekonomik durum= “Düşük”, “Orta”, “Yüksek”; Eğitim durumu= ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim; Anne-Baba eğitim durumu= ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim)

yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu bulguya göre yaş arttıkça yaşlılık inancı olumsuz yönde artmaktadır. Buna karşın ekonomik durum, eğitim durumu, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu ile Lomaşen yaşlılık inancı arasında düşük düzeyde ve negatif yönlü ilişki saptanmıştır. Bu bulguya göre ekonomik durum, eğitim durumu, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi arttıkça kişilerin yaşlılık inançları olumlu yönde artmaktadır (Tablo III).

TARTIŞMA

Yaşlı nüfusunun dünyada ve ülkemizde gittikçe arttığı ve bu artış ile birlikte yaşlıların fizyolojik, psikolojik ve sosyal gereksinimlerinin fazlaştığı günümüzde yaşlılığa karşı oluşan bakış açısının da farklılaştığını söylemek kaçınılmazdır.

Bu çalışmaya katılan bireylerin Lomaşen Yaşlılık İnancı Ölçeğinden aldıkları puan ortalaması $76,6 \pm 0,500$ olarak bulundu. Bu bulgu bireylerin yaşlılığa karşı olumsuz inanca sahip olduklarını göstermektedir. Yaşlılığa yönelik olumsuz inanç ve tutumların oluşmasında kentleşme, göçler, sanayileşme, ekonomik güçlükler, kadının da çalışma hayatının olması, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş ve sosyal yaşamdaki değişim gibi faktörlerin etkili

olduğu düşünülmektedir. Ancak ölçekten alınabilecek puanlar göz önünde bulundurulduğunda (25-125) sınıra yakın düzeyde olumsuzluk olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalarda yaşlılığa ilişkin bakış açıları toplumdan topluma, bireylerden bireye ve farklı yaş gruplarına göre değişiklik göstermektedir. Özdemir ve arkadaşları tarafından 2005 yılında yapılan bir çalışmada 65 yaş ve üzeri bireylerin yaşlılığı; hasta olma, bağımlı olma, yalnızlık şeklinde olumsuz ifadelerle tanımladıkları bildirilmiştir (26). Çalışmamıza katılan bireylerin yaş ortalaması $29,5 \pm 0,321$ 'dir. Okoye ve Obikeze 2005 yılında 15-30 yaş arası bireylerin yaşlılık algısını inceledikleri çalışmalarında, yaşlılığın; hastalıklı, çocukluk, gizemli, tutucu, olarak ifade edildiğini bildirmişlerdir (29). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada yaşlılık ile ilgili “anlayış, sevgi, güven, şefkat, minnet” gibi olumlu ifadeler kullanılırken; olumsuz olarak “mızız ve tuhaf davranışlı” ifadeleri yer almıştır (30). Öğrenci hemşireler ile yapılan başka bir çalışmada da yaşlılık yalnızlık, bağımlılık, her şeyin bitmesi, sefalet şeklinde olumsuz ifadelerle anlatılırken, yaşlılığa ilişkin tek olumlu yönün deneyim sahibi olma olduğu belirtilmiştir (31). Lookinland ve Anson'un 2008 yılında yaptığı bir çalışmada hemşirelerin yaşlıları; yeni durumlara uyum “sağlayamayan, huysuz,

şikâyetçi” bireyler olarak ifade ettiği belirlenmiştir (23).

Çeşitli yaş gruplarından bireyler ile yapılan çalışmalarda yaşlılığa karşı genellikle olumsuz ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bizim toplumumuzda da yapılan çalışmalarda hemşirelerin, yaşlıların ve hemşirelik öğrencilerinin yaşlılık ile ilgili benzer olumsuz ifadeleri kullandıkları görülmektedir (25, 26, 31). Uysal ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan bir çalışmada da 18-30 yaş aralığında bulunan bireylerin yaşlıların çağa ayak uyduramadıkları ifadeleri bulunmaktadır (11). Yaşlılığa karşı olan bu olumsuz tutumun Türk toplumunun geleneksel yaklaşım tarzı ve modernleşme çabası arasında kalmış bir tutum olduğu düşünülmektedir. Bir taraftan bireyler modern çağın getirilerine uyum sağlamaya çalışırken diğer taraftan geleneksel olarak yaşlıların toplumumuzda saygınlığını koruması gereken kısım olduğu düşüncesi ağır basmış olabilir. Bu durumun, ülkemizde yaşlıların aktif yaşlanma bilincinin yerleşmemiş olması, düşük ekonomik gelire sahip olması, yaşlıların bakıma muhtaç olma zorunluluğu gibi bir düşünce tarzının olması, yaşlı bireyi yalnız bırakmanın toplum tarafından ayıplanacağı kaygısı gibi nedenler ile kişilerin genelde hasta, bağımlı yaşlılar ile karşılaşmasının sonucu olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaların, yaşlıya yönelik tutumların belirlenmesinde genellikle bireyin sosyal ve demografik özellikleri, yaşlılarla birlikte yaşama ve çalışma deneyimi gibi değişkenlere odaklandığı görülmektedir. Bulunan sonuçlara göre yaşlıya yönelik tutumların bireyin kişisel ve çevresel özelliklerinden etkilendiği saptanmıştır. Bu çalışmada, kadınlar ile erkekler yaşlılık inancı bakımından birbirine benzer özellik göstermektedir ve alınan puanlara bakıldığında olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir. Ancak yapılan bazı çalışmalarda kadın cinsiyetinin erkek cinsiyetine göre daha olumlu yaşlılık inancına sahip olduğu bildirilirken (30, 31) farklı çalışmalarda cinsiyet ile yaşlılığa yönelik

tutum arasında aynı ilişki bulunmamıştır (13, 25, 30).

Bu çalışmada evli olanların bekâr olanlara göre yaşlılığa karşı inançları daha olumsuz olarak bulundu. Ünal ve arkadaşları tarafından geriatri merkezinde çalışanların yaşlıya yönelik ayrımcılığının incelendiği bir çalışmada da evli olanların bekârlara göre daha olumsuz tutum sergiledikleri bulunmuştur (32). Bu çalışmanın bulguları ile benzer sonuçlar elde eden çalışmalar bulunmaktadır (33, 34). Ögenler ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan çalışmada hekimlerin yaşlı ayrımcılığı tutumları ile medeni durum arasında ilişki bulunmamıştır (35). Araştırmamıza benzer şekilde medeni durumu bekâr olan hekimlerin daha fazla olumlu tutuma sahip olduklarını saptamışlardır. Bunun nedeninin evli kişilerin yaşam şartlarındaki önceliklerinin değişmesi ile yaşlılara karşı sorumluluk alma ve toleranslarının azalmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çalışmalarda evlilerin bekârlara göre yaşlıya yönelik tutumlarının olumlu olduğunu gösteren çalışmalar (36,37), olduğu gibi medeni durumlarındaki değişikliklerin yaşlıya yönelik tutumları değiştirmedeğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (38). Yapılan çalışmaların çoğu sağlık personeli veya sağlık alanındaki öğrencilere yönelik olduğundan bire bir karşılaştırma yapmak mümkün olmasa da çıkan sonuçlar bazı değişikliklerle beraber benzerlikler de göstermektedir. Yaşlıya yönelik tutumların gerekçelerinin daha temel mekanizmalarda aranması gerektiği söylenebilir.

Aile tipi çekirdek olanların geniş aile olanlara göre, ölçekten aldıkları puan ortalaması yüksek bulunmuştur. Geniş ailede yaşlıya yönelik tutumun daha olumlu olduğu görülmektedir. Yaşlıya yönelik olumsuz tutumların olmasında; geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş bir neden olarak gösterilmektedir (38). Geniş aileler içerisinde kuşaktan kuşağa ve kültürel faktörlerin de etkisiyle aile büyüklerine önem verme ve saygının

kazanılması ve sürdürülmesi beklenen bir durumdur. Çekirdek aile yapısında daha olumsuz tutumun olması kadının çalışma hayatında yer alması, artan sorumluluk, ekonomik problemler, sosyal sorumlulukların artışı gibi nedenlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Yaşam yeri açısından değerlendirildiğinde köyde yaşayanların yaşlıya yönelik tutumlarının ilçe ve ilde yaşayanlara göre daha olumsuz olduğu görülmektedir. Fırat ve arkadaşları tarafından 2020 yılında yapılan çalışmada ise benzer olarak köyde yaşayanların yaşlıya yönelik daha olumsuz inanca sahip olduğu bulunmuştur (8). Kaçan ve arkadaşlarının (2018) yaptıkları benzer bir çalışmada ise köyde yaşayanların yaşlıya yönelik pozitif ayrımcılığının bildirilmektedir (39). Bu çalışmadaki örneklem sayısının fazla oluşu, Kaçan ve arkadaşlarının kullandığı ölçeğin bu çalışmada kullanılan ölçekten farklı oluşu ve son zamanlarda köyden kente göçün fazla olarak yaşanması, sanayileşme ile birlikte köyde iş imkânı bulamayanların illere gelmek istemesi ancak bakmakla yükümlü oldukları aile büyüklerini bırakmada yaşadıkları zorluklar nedeniyle yaşlıya karşı olumsuz tutum içinde oldukları düşünülmektedir.

Bu çalışmada şu an evinde bir yaşlı ile beraber yaşayanların yaşamayanlara göre daha olumlu inanca sahip olduğu bulundu. Ayrıca daha önce huzur evi ziyareti yapanların da daha olumlu yaşlılık inancına sahip olduğu bulunan sonuçlar arasındadır. Huzur evi ziyareti yapmak yaşlılara verilen değer bir göstergesi olarak sayılabileceği gibi empati seviyelerinin de daha gelişmiş olduğunu gösterebilir. Yapılan bazı çalışmalarda da benzer bir sonucu görmek mümkündür (23, 37, 40, 41, 42). Yaşlısıyla birlikte yaşamayı isteyen bireylerin puan ortalamaları düşük, yani olumlu inanca sahip olarak değerlendirilmiştir. Literatürde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır (42, 43). Ünal ve arkadaşlarının (2012) yaptıkları çalışmada, yaşamlarının herhangi bir döneminde aile içinde yaşlı birey ile birlikte yaşayanların

yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamalarının, yaşamayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (32). Benzer şekilde, Alkaya ve Okuyan (2017)'nin öğrenci hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmalarında, evinde yaşlı ile birlikte yaşayan, yaşlı bireyler ile her gün iletişim içinde olan, yaşlı aile üyelerine bakım veren öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının olumlu olduğu bulunmuştur (44). Bu çalışmanın sonuçlarına göre ekonomik durum ve eğitim düzeyi ve anne-baba eğitim düzeyi arttıkça yaşlıya yönelik inanç da olumlu olarak artmaktadır. Eğitim düzeyinin yüksek olması yaşlılığın olumsuz bir dönem olarak değil de olgunluk ve tecrübelerinden yararlanılması gereken bir dönem olarak algılanıyor olmasını gösterebilir. Nitekim yapılan farklı çalışmalarda da bireylerin eğitim seviyelerinin artması yaşlılık ile ilgili daha olumlu inanca sahip olduklarını göstermiştir (4, 8, 10). Literatür incelendiğinde düşük gelir düzeyi istismar için risk faktörü olarak belirtilmektedir. Yaşlının artan bakım maliyeti, aile tarafından yük görülmesine neden olurken, diğer taraftan ekonomik gücü yerinde olan yaşlının kendisine bakan çocuğuna yardımda bulunması da sonucu olumlu olarak etkileyebilmektedir. (12, 45, 46, 47).

Günümüzde çoğu ülkede yaşlı bireylere bakım profesyonel kurum ve bireyler tarafından verilmektedir. Bununla beraber ülkemizde, yaşlıların bakım gereksinimleri büyük ölçüde aile bireyleri ve özellikle çocuklar tarafından karşılanmaktadır. Bu nedenle gençlerin yaşlı bireylere karşı inanç ve düşüncelerinin belirlenerek, yaşlılık dönemiyle ilgili bilgi, tutum ve beceri konusundaki ihtiyaçların karşılanması önemlidir. Yaşlı bireylerin artan sağlık gereksinimleri nedeniyle yapılan çalışmalar genellikle, hemşire ve doktorların görüşleri üzerinedir. Toplumda bütün insanların birbiriyle etkileşim içinde olmak zorunda kalmaları nedeniyle, bireylerin yaşlılık ve yaşlı bireyler hakkındaki görüşlerinin olumlu olması önemlidir. Duyguların düşünceleri, düşüncelerin de davranışları

etkilediği gerçeği göz önünde bulundurularak, gençlerin ve dolayısıyla toplumları oluşturan bireylerin yaşlılara karşı olumlu duygulara sahip olmaları önemli sonuçlar doğuracaktır. Bu bağlamda yaşlılara yönelik olumlu duyguların geliştirilmesi için çalışmalar yapılması olumlu tutumların da ortaya çıkmasına neden olacaktır.

SONUÇ

Bu çalışma ile bireylerin yaşlılık inançlarının incelenmesi amaçlanmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre; bekârlar evlilerden, geniş aile ve diğer aile tipine sahip olanlar çekirdek aileye sahip olanlardan, ilçe ve şehirde yaşayanlar köyde yaşayanlardan daha olumlu yaşlılık inancına sahiptirler. Ayrıca şu an yaşlıyla yaşayanlar yaşamayanlardan, yaşlı bir bireyle yaşamayı isteyenler istemeyenlerden ve huzur evi ziyareti yapmış olanlar yapmamış olanlardan daha olumlu yaşlılık inancına sahiptirler. Bunlara ek olarak yaş artarken yaşlılık inancı olumsuz yönde artarken; ekonomik durum, eğitim durumu, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu artarken yaşlılık inancı da olumlu yönde artmaktadır. Yaşlılık inancı; cinsiyete ve daha önce yaşlıyla yaşamış olma durumuna göre ise farklılık göstermemektedir.

Çalışmanın bulgularına dayanarak; Toplumun yaşlı bireylere yönelik olumsuz inançlarını değiştirmek için yaşlanma sürecine ilişkin farkındalık çalışmaları yapılması ve yaşlılık döneminin bir kriz değil, bir fırsat dönemi olarak algılanması için medyada, popüler kültür ve eğitim kurumlarında yaşlılığa ilişkin olumlu içeriklerin oluşturulması gerekmektedir. Sağlıklı yaş alabilmek ve aktif kalabilmek için bireylerin beslenme, egzersiz, sosyal aktivite ve üretkenlik gibi işlevlere daha önem vermesi önerilmektedir.

Bu çalışma katılımcıların veri toplama araçlarına verdikleri cevaplar ve verilerin toplandığı bölgelerde yaşayan bireylerin

kültürel özellikleri ile sınırlıdır. Konu ile direkt alakalı kaynakların sınırlı olması, bu ölçekle yapılan sadece bir çalışmanın olması karşılaşılan bir diğer zorluk olarak söylenebilir. Ayrıca bütçe desteğinin olmaması nedeniyle araştırmacıların kendilerinin veri toplaması örnekleme yönteminde tabakalı örnekleme yapılamaması da bu araştırmanın sınırlılıkları arasında sayılabilir.

Çıkar Çatışması ve Fonlama

Çalışma için finansal destek alınmamıştır.

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını belirtir.

Etik Kurul Onayı

Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 17.09.2018 tarihinde 2018-E.14721 karar numaralı etik kurul onayı alınmıştır.

Çalışma V. Uluslararası IX. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi V. International, IX. National Psychiatric Nursing Congress 20-23 Kasım – November 2018, Antalya'da sözel bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Onur B. Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik Yaşlılık-Ölüm. 9. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2011, 40-400.
2. Topses, G. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. 2. Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2006, 23-147.
3. Brossoie N. Social gerontology. Editors; Robnett RH, Chop WC. Gerontology for the Health Care Professional. Jones and Bartlett Learning, 2015.
4. Çilingiroğlu N, Demirel S. Yaşlılık ve yaşlı ayrımcılığı. Türk Geriatri Dergisi, 2004; 7(4): p. 225-30.
5. Ron P. Elderly people's attitudes and perceptions of aging and old age: the role of cognitive dissonance. Int J Geriatr Psychiatry. 2007; 22: 656-662.
6. Canatan A. Yaşlılar ve toplum- yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi ve psikolojisi. Editör; Bacanlı H, Işık Ş; 2. baskı, İstanbul: Açılım Kitap, 2013, 360-367.
7. Çataloğlu S. Yaşlılık, Değer ve Teknoloji. Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi / International Journal of Human Studies. 2018; 1(1): 25-33.
8. Fırat M, Kanbay Y, Demir Gökmen B ve ark. Yaşlılık inançları ve yaşlıya yönelik tutumların incelenmesi: çok merkezli bir çalışma. EJONS International Journal on Mathematic, Engineering and Natural Sciences. 2020; 4(14): 266-278.
9. Sinan Ö, Bilgili N. Yaşlılıkla ilgili yaygın inanç, tutumlar ve sağlık hizmetlerine yansması. HEAD. 2019;16(3):246-251.

10. Erdemir F. Yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin inanç ve tutumlar, yaşlılık ve yaşlı sağlığı. Ed: Doç. Dr. Naile Bilgili, Doç. Dr. Yeter Kitiş, Ankara, Vize Yayıncılık, 2017, 30-42.
11. Uysal İ, Durmaz K, Mostafa Alı F ve ark. Farklı gözlerden yaşlıya ve yaşlanmaya bakış. Genel Tıp Derg. 2016;26:20-30.
12. Buz S. Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 2015; 14(53):268- 278.
13. Ucuñ Y, Mersin S, Öksüz E. Gençlerin yaşlı bireylere karşı tutumu. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2015; 8(37):1143-1149.
14. Kalıñkara V. Temel gerontoloji yaşlılık bilimi. 2. Baskı, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2016, 10-12.
15. Türkiye İstatistik Kurumu. İstatistiklerle Yaşlılar, 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaşlılar-2019-33712> (Erişim Tarihi: 29.11.2020).
16. Kalaycı I, Özkul M. Geleneksel kalabilsem modern olabilsem: modernleşme sürecinde yaşlılık deneyimleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi. 2017; 8(18):90-110.
17. Kalıñkara V, Kalaycı I. Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumunu, bakım yükü ve tükenmişlik. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi. 2017; 10(2):19-39.
18. Özdemir Ö, Bilgili N. Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. Gülhane Tıp Dergisi. 2014;56:128-131
19. Kalaycı I, Özkul M, Özbek Yazıcı S ve ark. İhmal ve istismarın görünmeyen yüzü: yaşlı istismarı ve ihmaline bir önlem olarak sağlık hizmetlerinde yardımcı personel eğitiminin önemi. Sosyal Bilimler Dergisi. 2017;4(11):576-593.
20. Kalaycı I, Özbek Yazıcı S, Özkul M ve ark. Sağlık çalışanları ve öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumları: Sistematik Derleme, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2018; 2(1):21-30.
21. Cottle RN, Glover RJ. Combating ageism: change in student knowledge and attitudes regarding aging. Educational Gerontology. 2007;33:501-12.
22. Happell B. Nursing home employment for nursing students: Valuable experience or a harsh deterrent? Journal of Advanced Nursing. 2002; 39:529-36.
23. Lookinland S, Anson K. Perpetuation of ageist attitudes among present and future health care personnel: Implications for elder care. Journal of Advanced Nursing. 2008;21:47-56.
24. Kulakçı H. Hemşirelik lisans programı birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin düşüncelerinin ve görüşlerinin değerlendirilmesi. DEUHYO ED. 2010; 3:15-22.
25. Adıbelli D, Türkoğlu N, Kılıç D. Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi. 2013; 6(1): 2-8.
26. Özdemir L, Akdemir N, Akyar I. Elderly evaluation form developed for nurses and geriatric problems. Turkish Journal of Geriatrics. 2005;8(2): 94-100.
27. Kanbay Y, Fırat M, Demir B ve ark. Lomaşen yaşlılık inanç ölçeği geçerlilik güvenilirlik çalışması. Palandöken Uluslararası Hemşirelik Eğitimi Kongresi, Tam Metin Bildiri. 2019; 216-220.
28. Büyüköztürk Ş. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. 16. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2012, 31-37.
29. Okoye UO, Obikeze DS. Stereo types and perceptions of the elderly by the youth in Nigeria: Implications for socialpolicy. J Appl Gerontol. 2005;24(5): 439-452.
30. Kotzabassaki S, Vardaki Z, Andrea S, Parissopoulos S. Student nurses' attitudes towards the care of elderly persons: A pilot study. ICUs Nurs Web J. 2002;12(4):1-9.
31. Çelik SS, Kapucu S, Tuna Z, Akkus Y. Views and attitudes of nursing student towards ageing and older patients. Australian AJAN. 2010;27(4): 24-30.
32. Ünalan D, Soyuer F, Elmali F. Geriatri Merkezi Çalışanlarında Yaşlı Tutumunun Değerlendirilmesi. Kafkas J Med Sci. 2012; 2:115-20.
33. Kavlak Y, Yıldız Ş, Tug O. Nurses' attitudes towards older people: report from a single institution study. Int J Phys Med Rehabil. 2015; 3:296.
34. Başer G, Cingil D. Attitude and discrimination levels of care personnel working in retirement home. Türk Geriatri Derg. 2018; 21(3):446-455.
35. Ögenler O, Yapıcı G, Taşdelen B ve ark. Mersin ilinde bir grup hekimin yaşlı ayrımcılığı hakkındaki görüşleri. Turkish Journal of Geriatrics. 2012; 15(4):409-415.
36. Salman M, Gülçek E, Aylaz R, ve ark. Evaluation of nursing students' attitudes towards the elderly. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (Ysad)-(Eirj). 2018;11(2): 1-7.
37. Bulut E, Çilingir D. Attitudes of Surgical Nurses to the Elderly. Türk Geriatri Derg. 2016;19(4):253-259.
38. Koç A, Öztaş D, Uysal N ve ark. Clinical nurses' thought and attitudes of the elderly. Ankara Med J. 2018;4(4):500-7.
39. Kaçan H, Dibekli E, Akkan K. Toplumda yaşayan bireylerin yaşlı ayrımcılığı tutum düzeylerinin incelenmesi. YSAD-EIRJ. 2018; 11(2):8-15.
40. Altay B, Aydın T. Evaluation of Nursing Students' Attitudes Towards Elderly Discrimination. Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi. 2015;12(1):11-18.
41. Güven ŞD, Muz GU, Ertürk NE. Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. Anadolu Hemş ve Sağlık Bil Derg. 2012;15:99-105.
42. Yılmaz E, Özkan S. Attitudes of Nursing Students on Elderly Discrimination. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi. 2010;3:35-53.
43. Serpen AS, Purutçuğlu E. Social Work Students Attitudes Toward Elderly People: Samle of Ankara University. The Eurasia Proceedings of Educational & Social Sciences (EPSS). 2017; 7:175-182.
44. Alkaya Ayaz S, Okuyan Birimoğlu C. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi. 2017; 4(1): 43-52.
45. Johannesen M, Lo Giudice D. Elder abuse: A systematic review of risk factors in community dwelling elders. Age Ageing. 2013; 42(3): 292-298.
46. Ertin H, Özkaya H. Etik açıdan yaşlıya kötü muamale: İstismar ve Toronto Bildirgesi. Türkiye Klinikleri Dergisi. 2016; 2(2):77-84.
47. Çoban A, Şirin A. Ailede yaşlı bakımı. Hemşirelik Forumu Dergisi. 2005; 58-61.